

землях стати масть. Та ей мудрость ес(ть) от Бога дана и знаєма бьяше. И бьяше красна а богата; але єдину ногу к подобенству гусину ногу мѣла, и за ту ся велми смущаше с(я), а протож на ней стояла и ходила теж и яко ж то и иньи люди стоять або ходят. Сивилла, услышавше о мудрости Соломоновъ и о красе его, въсхотѣла своими очами видѣти его, и иде к нему.

let czo se w ziemiech stati ma. A biesse krasna u bonata, ale to gy sskodieszse ze gednu nohu ku podobienstwi husie nohy gmięgiesse, a zato se welmi stydiessse, a poto gest na tee noze stala y chodila yako y gyni lide na zemi. (У сій транскрипції g = j).

Це дуже популярна в середньовічній літературі,— на жаль, досі докладно не обслідувана комбінація повісті про римських пророчиць, Сибілл (у котрих старі християнські письменники знаходили провіщання про Христа і всякі інші події), з Соломоновою легендою — про його роман з царицею Савською¹. Цариця-пророчиця Сибілла з гусячою ногою (про її походження від гуски і царя Давида осібна книжна повість звісна на Балканах і у нас в Галичині²) відвідує Соломона і робить різні провіщання, що в різних редакціях змінюються з часом і обставинами. До них вкладається різний політичний і злободенний зміст, особливо з кола німецької імператорської легенди — про імператора, що прийде навести лад. У тім чеськім тексті, з котрого зроблено наш переклад, політичні інтереси обертаються коло тих же тяжких переживань XIV віку, що викликали пароксизми німецького бичівництва³. «По четиринадесятих стах летах по Христовъ народженіи» заповідається прихід антихриста, різні біди і знаки, що будуть його супроводити, і нарешті поворот імператора Фрідріха. Він визволить Грїб Божий, тоді сухе дерево, що стоїть над Єрусалимом, вкриється листям — коли цезар Фрідріх повісить на нім свій щит, «і знову настануть добрі часи, і християни знову візьмуть гору». Тут у нашій копії прогалина, тим більше дивна, що все змушує вважати ці провіщання подій «по 14-стах літ», цебто у XV віці, якраз тим атракційним моментом, що зацікавив нашого перекладача і привів невідомого укладчика збірника до того, що він поставив це слово поруч «Слова о Михайловъ царствъ» — провіщання на кінець XV в. Це дійсно правдоподібний час цих перекладів та їх збірника.

Текст *Александрії*, що міститься в тім же збірнику (самий кінець тільки — бо перша частина рукопису втрачена), нале-

¹ Пор. т. IV, кн. 1; *Веселовский А. Н.* Сивилла-Самовила.— ЖМНП, 1896, II; *Sehr.* Studia in oracula Sibyllina, Upsala, 1893.

² Див.: *Франко І.* Апокрифи... I, с. 277—278; *Яцимирский А.* Библиографический обзор апокрифов в южно-славянской и русской письменности. Пг., 1921, вып. 1, с. 178—180.

³ Вище.

жить до тієї редакції, як її назвав покійний О. Веселовський,— Сербської, що поширилася в східнослов'янських землях у XV в., а випередила переклади з польського друку, що вийшов 1550 р. і потім кілька разів повторювався. Таких текстів відомо кілька,— на жаль, у цілості не виданих і не обслідуваних, а за тими відомостями, що були дані дослідниками, вони йдуть не від одного архетипу, а від різних переробок згаданої редакції сучасною білорусько-українською мовою, що в більшій або меншій мірі наближаються до неї. Найстарший рукопис за письмом належить до кінця XV або XVI в.— Ленінгр. Публ. бібл., Q XVII № 257, але це маленький уривок, тільки два аркушки (війна Олександра з царем Пором), писаний вповні світською мовою. Текст збірника бібл. Красинських, що містить закінчення роману, більш тримається старої книжної слов'янської мови, і тільки здалека наближається до світської мови XVI в. Третій текст (Моск. Націонал. бібл., зібрання Беляєва, № 1562) переписаний наприкінці XVII в. (1693) мозирським поповичем, а дяком м. Дубровиці (північна Волинь) із старшого оригіналу, писаний мовою вповні світською, судячи з лексики і синтаксису — теж, можливо, XV—XVI в. з сильним українським забарвленням¹. Таким чином, текст Красинських по формі, сказати б, найбільш архаїчний — хоч це, розуміється, ще не вирішує питання про його хронологічну первинність. Ось для порівняння кілька уривків:

(Список бібліотеки) Красин. Закінчення роману: «Птоломея же и Филон столп велик и высок создаша среди Александрии-града, и на нем в ковчезе злате тѣло Александра-царя и Роксаны-царицы поставиша, иде ж (е) и до дн(ес) ту стоит. Вельможи же его и царие всяк отиде въ свою землю, Александрю же Птоломею царствовати прилучися»².

Ленінгр. Публ. Бібл.: «Поръ же индійскій царь по многимъ землямъ царства своего листы розослал и войско свое собравъ и переписатьи велел, и было ихъ тысяча тысячъ и 10 тысячъ чѣловекъ, ижъ были на бои учоны ходити. Тогда же видевше македоняне и иньи язъци Александрова войска Порову вельми велику войску и боялися велми. И мыслили Александра-царя выдати индійс-

¹ Акад. О. Соболевський, обслідувавши цей текст у 1890-х рр., характеризував його так: «Переводъ сдѣланный раньше XVII вѣка. Остатки старого текста (въ звукахъ, формахъ, словахъ) въ немъ довольно многочисленны; языкъ — западно-русскій, близкій, по словарному матеріалу и синтаксису, къ языку западно-русскихъ документовъ XV—XVI вѣковъ, но съ сравнительно небольшимъ количествомъ полонизмовъ. Этотъ языкъ во время странствованій текста по юго-западной Руси принялъ на себя порядочное количество малоруссизмовъ, такъ что въ нашей рукописи, написанной бѣлоруссомъ, мы имѣемъ соединеніе съ западно-русскими южно-русскихъ особенностей». Рукопис, як бачимо, походить з пограничного білорусько-українського терену, і може бути, що український елемент якраз був основним у його пронографі — бо виступає він у фонетиці тексту дуже сильно.

² Карский. О языкѣ... с. 11. Це скорочене закінчення грецького тексту, як він читається у віденському кодексі, опублікованім О. Веселовським. с. 64.

кому царю Пору, а говорячи сами в собѣ: «Животь свой спросивше, в Макидонью втечем». А иныи, которыи были, мыслили в землю свою побѣчи каждый!»¹

Румянцев. публ.: «Оттоля Александр со всим войском своим пойде на правую сторону востока, и так найде в той земли много людей нѣмыхъ, звѣробразных, рот и очи в персех мают, косматы, як свине, очи свитятся, як звѣзды. С тыми Александр великую битву мѣл, и погинуло их многое множество, бо тые люди были без зброи. От того мѣста недалеко Александр перейшол и найдет дивныи жоны, страшныи, долги и косматые, очи в них, як кошечии, блискают, якъ огон (ь), а на войско Александрово грозно позирают. Тогда Александр велил их на бой повабити. Тыи дивныи жоны страшливыи и грозныи вискъ пустили, и мужъ их на тот вискъ з горь вибегли и стали бити на войско Александрово деревемъ и каменем. Много побили Александровыхъ войска. Коли македонское войско на нихъ ударило, тогда их без числа мног(о) побили»².

Існування кількох редакцій, розуміється, свідчить про значну популярність «Александрій» й підтверджує відзив Скорини, що у своїй передмові во «всю Бивлюю» заохочує чи радить людям, охочим до воєнних історій, читати замість Александрії або Троянської повісті книги Суддів та Макавеїв («Аще ли коханіє имаши ведати о воєнних а о богатырских делех, чти книги Судей или книги Макавеев,— более и справедливее в них знайдеш, нежели во Александрии или во Трои»³). Згадана «Сербська редакція» Александрії притягала власне своїм характером рицарського роману,— наданим старому творові в тих західних переробках, що дали цю редакцію. Та й її конструкція далеко зручніша, далеко більш художня, ніж старої, псевдокалісфенової повісті. Досить вироблена вже техніка західного роману щасливо обновила старий твір, і не тільки додала багато цікавих подробиць, але головне — утворила низку відповідних до рицарського кодексу ситуацій: вірності жінок, великодушності мужів, їхньої романтичності і галантності супроти слабшої половини (Олександр, наприклад, ухиляється від боротьби з амазонками, вважаючи, що кожна з них може його подолати, і йому, переможцеві мужів, не годиться бути переможеному жінками і подібне). На жаль, досі цілком невиясненою зостається літературна історія цієї редакції і шляхи її поширення. О. Веселовський у своїй старій праці⁴ висловив здогад, що грецький першотвір сербських перекладів і переробок йшов за західними переробками XIII віку — навіяними здобуттям Царгороду (1203) і Дамієтти (1220): романізми мови, західні форми ймен вказують на західний взірець, хоч він і не зберігся текстуально; з грецького оригіналу XIII—XIV вв. зроблений був сербський

¹ Карский. Бѣлоруссы..., т. III, ч. 2, с. 71.

² ЧИОНЛ, т. IX, с. 21—22.

³ Владимиров П. В. Докторъ Францискъ Скорина. СПб., 1888, с. 116.

⁴ Изъ історіи романа и повести... I (Сборникъ ОРЯС, 1886, т. 40, № 2), с. 436 і далі.

переклад XIV—XV вв., що поширивсь у нас у XV віці. Далі цих загальних здогадів не пішли дослідники й досі¹, і через те й ми нічого ближчого не можемо сказати про обставини, в яких повстали наші українсько-білоруські варіанти; можна побажати тільки, щоб українські й білоруські тексти дочекались як скоріше докладнішого обслідування.

Троя, або *Троянська повість*, незважаючи на посвідчення її популярності Скориною, що поставив її поруч *Александрії*, представлена в рукописній традиції далеко слабше. Досі незвісно рукописів, старших від XVII в.— а видно, що були в XV—XVI віках! Свідчить це Скорина, і до того ж висновку приводить порівняння пізніших білорусько-українських копій з іншими слов'янськими,— правда, досі тільки побіжно і принагідно роблене. Болгарський переклад середини XIV в., хорватські (глаголичні) списки XV в., північні XVI і наші XVII становлять єдину групу, що характеризується тими ж прикметами мови і транскрипції: мішаниною грецьких і римських елементів, що й сербська *Александрія*. Тому слідом за В. Ягічем вона виводиться з Боснії та Далмації і вважається сербською переробкою текстуально невідомого західного твору — латинського або романського (італійського чи південнофранцузького), — явищем, цілком паралельним з сербською *Александрією*, що тими ж, ближче невідомими шляхами поширилася потім у наших сторонах. Але виклад її далеко сухіший, перевантажений іменнями, не такий живий і романтичний, і тим, очевидно, пояснюється, що й такої популярності, як *Александрія*, «*Троя*» ніколи не мала².

¹ Академік В. М. Істрін, автор останньої студії про слов'янську *Александрію*, так загально пише в своїм новітньому курсі про нашу *Александрію* XV—XVI вв.: «Интерес к ней, как к занимательной повести, вспыхнул позднее, с 15-го века, но уже не к этой древней повести, а к новой, которая в это время пришла на Русь из Сербии. В Сербии же, собственно в пределах Далмации, был сделан новый перевод с особой греческой редакции, подвергшейся влиянию со стороны западно-европейской средневековой литературы. Придя на Русь, эта новая романизованная повесть пришлась по вкусу читателям, стала переписываться, переделываться и дошла до нас в сотне списков на всем пространстве от 15-го до 17-го века включительно» (Очерк истории древнерусской литературы, с. 102).

² Про українсько-білоруські копії: *Карский*. Бѣлоруссы..., т. III, с. 66—67. Він зазначає близьку подібність цих копій до північних; про інші: *Веселовский А.* Изъ истории романа і повѣсти. Вып. 2 (Сборникъ ОРЯС, т. 44, 1888, № 3), с. 28—29. Найстарший болгарський текст міститься в перекладі Хроніки Манасії, спорядженім за патріарха Єфима, 1369 р. На східнослов'янським ґрунті повість включено до *Хронографа*: з такого рукопису XVI в. опубліковав її О. Веселовський. У *Хронографі* українського, здається, походження міститься вона в рукописі москов. публ. музею (ДІМ?—С.Р.) № 1405. Про походження її О. Веселовський писав у згаданій праці: (с. 99): «Сходство стиля и направлення, а также звуковыя особенности, указанная тотчасъ, не поз-

Виразне зазначення свого походження з Сербії, як я вже згадав, не має у самім заголовку дві інші повісті, заховані в пізнішій збірнику познанської бібліотеки графів Рачинських, що попав туди з Несвіжа, а написаний був десь у 1580 або 1590 рр. На нього звернув був увагу під час закордонної по-дорожі О. Бодяньський ще в 1840-х рр., а потім докладно опи-сав О. Брікнер¹.

Першу частину (с. 1—172) займають власне ці повісті: «Починається повесть о витезях с книгъ сербскихъ, а звлѣща о славномъ рыцери Трысчан(е), о Анцалоте и о Бове и о ин-ныхъ многихъ витезехъ добрыхъ», — так затитулований збірник. Потім наступає «Исторыя о Атыли, короли угорьско-мъ» (с. 173—224), «литовська хроніка» середньої редакції (с. 225—291), і нарешті різні документи, записки, генеалогії — звичайна шляхетська *silva rerum* з родинними запис-

воляють отдѣлнить ее отъ сербской Александрии, относимой Ягичемъ (Ар-хив, II, 24—25) къ Босніи и с верной Далмаціи, и отъ сербскихъ подлинни-ковъ бѣлорусскихъ Тристана и Бовы. Именно въ указанной мѣстности ви-зантійское и западное вліяніе могли скрещиваться и вызвать литературу пере-водовъ, распространявшихся отъ Болгаріи до Россіи. Насколько эти переводы вѣрно сохранили намъ свои подлинники, объ этомъ судить трудно; подлинни-ка Троянской повѣсти мы не знаемъ, какъ не знаемъ западного текста Алек-сандріи, который подходилъ бы къ греко-сербскимъ версиямъ этого романа Бѣлорусскій Тристанъ, если онъ вѣрно передалъ свой оригиналь, въ чемъ нѣтъ повода сомнѣваться, не встрѣтился пока въ этомъ видѣ ни в одномъ за-падномъ пересказѣ, и если бѣлорусскій-сербскій Бова часто дословно переве-денъ съ италіанскаго, извѣстнаго намъ текста, то великорусскій Бова короле-вич, такъ же перешедший къ намъ черезъ сербскія руки, представляетъ отличи-не находящіяся ни въ одной италіанской версії и вмѣстѣ съ тѣмъ, не принад-лежащая русской народной перделкѣ. Вѣроятно, не только переводили, но и усвоили, передѣлывая: на почвѣ этого сербскаго усвоенія и выросла наша русская сказка о Бовѣ» (с. 99—100).

Спільні мовні прикмети Александрії і «Трої» він характеризує так: «Як у Александрії, так і в нашому тексті (Трої) лат. s у суфіксах -us, -as, -es, -is передається через ш, ж: Анцидешъ (Anchises), Ацидеш (Achilles), Парижъ (Paris); Кашантоуша (Xanthus), Дидеюш (Tideus). Крім того, з міжголос-ними переходять у ж: Брежеида, Тержитеж-Thersites; (пор. в білор. Бові: Дружнена-Drusiana, в білор. Тристані Ижота, Izotta); s у такій же позиції і на початку слів у ш: Шимонъ-Simois, Шарикоуша-Assaracus; st в ш (шт): Слутемнестра-Клятомешрица, Полимнещер, як у білоруському Тристані: Ящоръ (Astorge), Трыщанъ (Tristano); х в ки: Аякъш, Поликшена; chi в ци: Ацилешъ, Анцидешъ; р в ф: Пелеус-Пелешъ і Фелешъ, Paris-Парижъ і Фарижъ; ph, f в п, як у сербській Олександрії і білорус. Тристані і Бові: Philoctetes-Пилоташъ, Прижиа-Phrygia» і т. д. (с. 98—99).

Ось початок повісті, наведеної Є. Карським (Бѣлоруссы, с. 67): «За часов, коли царствовалъ Давидъ сынъ Иисеовъ в земли жидовской, былъ въ Елинецъ царь поморский именемъ Придешъ (Phryx), который одного часу для ловеня звѣру заплывъ до нѣкоторой велми оздобной и веселой выспы, в которой з одной стороны прилежит море великое, а з другой Скомандра-рѣка, з третьей стороны Пелешино море або озеро великое...»

Як сербізм Є. Карським зазначає слово «мечка» з глосом на боці: «медве-дица».

¹ Archiv für sl. Phil., t. IX.

ками власників рукопису на кінці. Отже, збірник незвичайно характеристичний і цікавий як образ інтересів сучасної культурної шляхетської верстви. Судячи з приміток на боках, інтерес читачів будила особливо хроніка та повість про Атилу — переклад з польського перекладу твору угорського примаса Олага, виданого друком 1574 року. У порівнянні з ними «сербські повісті», може бути, були вже відгомонам минулого — переписані з якого-небудь старшого збірника початку XVI або кінця XV вв.¹, вони й мовою досить сильно відрізняються від перекладу «Атили»: далеко свобідніші від полонізмів, дуже щедро розсипаних у перекладі «Атили», і для свого часу, можливо, були вже речами старомодними. Правда, й «Атила» відомий досі тільки в одному цьому списку — академік Є. Карський влучно тлумачить це тим, що в тих часах місцева інтелігентська верства була вже настільки спольщена, що поруч польського оригіналу переклад не мав ніякої особливої цікавості.

Повість про *Тристана* — се переробка дуже популярного роману з кельтського циклу «рицарів круглого столу» короля Артура, відомого в ряді обробок французьких, німецьких і англійських XII—XIII вв., а спопуляризованого в новіших часах особливо оперою Р. Вагнера на цю тему: історія фатального кохання незрівняного рицаря королевича Тристана і білорукої Ізольди, заручениці його дядька короля Марка. Необережно викликане помилково даним їм любовним напоєм, воно тягнеться потім серед нескінченних перешкод і хитрувань до смерті героя, за котрим вмирає його дама Ізольда. Товаришом Тристана в його пригодах виступає славний Ланцелот та інші рицарі кельтського епосу. Порівняння, проведене О. Веселовським, виявляє, що в більшій частині наша повість іде за змістом романських редакцій: її сербський оригінал ішов за якоюсь італійською переробкою, але в останній чверті його оповідання цілком свободно переробляє західний матеріал, на власну руку комбінуючи його з кількох, можливо, двох італійських редакцій, покорочуючи і поспішаючи закінчити оповідання. Італійський оригінал явно виступає в іменах; не так сильно дає себе відчувати в нашій переробці її сербський взірець; дослідники відзначають такі вирази, як «юнаки», «бани», «ораш» (велетень). На взірець наводжу славу сцену за кохання Тристана й Ізоти після нещасливо їм поданого любовного пиття (арк. 68—69 оригіналу):

«Взяли прощєне от короля и от королевєс и напяли парусы, и пошли з великимъ весельемъ, Ижота при Трыщане, а ни один не мыслить з нихъ ганєбноє речы ни в чомъ, одно правєс доброе почтенє. Идучи они по мору, коли был

¹ Пор. у О. Веселовського, с. 129.

третий день, Трыщан зъ Ижотою игралъ в шахы. Была на Трыщане злотоглавовая жупица и шата, а на Ижоте зеленого оксамиту саян. А было то лѣте и былъ великий зной. Рекъ Трыщанъ: «Треба ся нам напитки». И Говорнаръ шоль и принесъ кубокъ з оное фляшы милостного питя, забывшыся, бо в коморе было много всяких судов,— и далъ Трыщану, а другой далъ Ижоте. И скоро ся напили того пива, и еще не допивши кубьков, впали межи собою у великую милость, аж и до живота своего один другого не оставилъ. И почали гледѣти одинъ на другого, и не мыслили ни о комъ, только о себе. И съли, якобы злякшыся: Трыщан мислил до Ижоты, а Ижота до него, а короля Марка запамятали. Трыщанъ рекъ: «Дивуюся, откуль ми пришло то так прудко, а прудко, а первой ми того не было!» И мыслилъ одинъ къ другому, и мовили сами себѣ: «Мысль наша есть невѣрна!» Але пиво ихъ перемогло. Рекъ Трыщанъ: «Если я милую Ижоту, то не диво: она есть намыльшая речь на свете, льпное быхъ не могъ найти, а я есми еѣ вывелъ, и мнѣ ест дана, а милость наша скрыта може быти». А Ижота мыслила: «Если я милую Трыщана, то не есть дивно: он ест моя ровня и такъ высокаго роду, якъ и я, и витезя большого на свѣтѣ нѣтъ». И тую мысль обачили — иж оба ся милуют со всего сердца. Ижота ся о томъ веселила и рекла: «Коли мя милуетъ наибольший витезъ, чому мнѣ большого добра?» А Трыщан рекъ: «Я мам великую фортуна на свѣте, иж мя нацуднейшая панья милуетъ, а я сѣй того ж заслужыл».

Коли Говорнаръ успоменулъ, што имъ далъ любовное пиво, он ся злякъ и сталъ, якъ забывшыся, и почалъ собѣ смерти ждати, иж Трыщан милует Ижоту, а Ижота его. И рек Брагъня: «Мы есмо винни, дали пить оное пиво, не знаючы!» Рекла Брагъня: «Мы есмо злую дорогу нашли и погинули, а Трыщана и Ижоту погубили есмо». Он указалъ фляшу, въ которой было пиво, и рекъ: «Знаешь ли, што есть тое?» Она рекла: «То есть пиво милостное». Он рекъ: «Зле есмо порученое намъ остерегли: того есмо дали напитися Трыщану и Ижоте, ото ж ся милуют!» Брагъня почала плакати и рекла: «Зло есмо великое учинили, не може быти, абы с того не пошло много злого! Тепер нам годиться быти велми мудрыми, а мы есмо велми смутны о томъ». Але их жалость была велми искрита, штобы ся иные не довьдали.

А Трыщанъ и Ижота терпети не могли; рекъ Трыщан Ижоте: «Я тебе милую из сердца». Она о томъ была велми весела и рекла Трыщану: «Е не милую ни одное рѣчы на свѣте, якъ тебе, а ни дай Бог, поки буду жива». Видечи то, ижъ ест Ижота с ним одное мысли, не откладаючи далей того, шли у комору и спольнили свою волю.

Оттоле на вѣки не отмѣнилася ихъ милость, и от тое милости мѣли великие працы. И нѣтъ того рыцара, котрый бы поднялъ только муки для милости, колко Трыщанъ.

Для повісті про *Бово О.* Веселовський вказав першотвір у італійськiм, венеціанськiм тексті, перехованiм в бібліотеці Медічі у Флоренції. Роман північнофранцузького походження, на тлі хрестоносних пригод. Правдоподібно, він був перенесений норманськими співцями до Англії, і там набрав англійського забарвлення (герой його зветься *Bueves z Hanstone*). Пізніше, в другій половині XIII в. чи в початках XIV, замандрував до північної Італії і перекладений у вірші, в сім італійськiм (венеціанськiм) варіанті, очевидно, був перекладений на мову сербську, що полишила, разом з італізмами, деякі сліди і в нашiм перекладі, в тім роді, як «племенида панна Дружнєнна» (племенита = *la çentil dona*), осветити — відомстити, белег — знак і т. п.

Тема повісті: зла жінка, мати Бово, меретрис Бландоя, намовила свого полюбовника, князя Додона, щоб він убив її чоловіка Гвідона і сина Бово. Але вбито тільки Гвідона, а Бово урятувавсь, і після нескінченних пригод, де головну роль грає кохання Бово з дамою з Armenii, Друженною (Drusianna) і підступне доручення Бово до султана задонського (Zadonia), щоб його там убили,— тільки виручає його донька султана Малгарія (Malgaria), закохавшись в нім,— Бово здобуває своє рідне місто Антону і вбиває убійника свого батька Додона. Він збирається одружитися з Малгарією, повіривши оповіданням, що Друженни вже нема на світі,— але вона приходить сама на весілля під виглядом скоморошки з двома синами своїми і Бово, що грають роль танцюристів. Дає себе впізнати Бово, і той признає її за жінку, а Малгарію одружує з своїм товаришем Теризом. Як бачимо,— мотиви добре нам звідні з казкової та билинної поезії, і це дуже правдоподібно, при незвичайній популярності цієї повісті, що вона дала відгомони і в усній традиції, включно до «Задонської орди», що фігурує в билинах¹. Навзаєм, ся суголосність билинних і казкових мотивів, очевидно, придбала романові про Бово ту популярність, яку він мав серед великоруського люду. Я наведу власне його фінал, що так пригадує Добриню на весіллі своєї жінки.

Бово почал приправлятися кь веселю, хочечы еє (Малгарью) поняти за себе, и тот час пришла Друженна в город Задонию и видела Бова,— а онь стоить на одномь кранку, а съ нимь его витези и царевна Малгорета. Друженна почала у гусли грати велми пекне, а еє два сина танцовали. И почала Друженна припевати о короли французскомь и о Бову Аньтонецкомь, а витези и юнаци слухали до конца, што она припевала. А она припевала о Друженне чудной, якь еє Бово втратилъ близко моря на пристанищы. Коли Бово тые пьсни порозумел, пришедшы к ней и рече: «Пани, поведай ми, што за пьсни?» И она опять почала прыпевати. И рече Бово: «У злый час есми рожен, што тая скоморошка, ходячы по городам, прыпеваеьт о мнь и о Друженне». Рече: «Пани, прыди сюды к нам, маешь быти чествована и добре дарована». Коли пани то познала и не хотьла болшей играти... і т. д. (с. 169).

Ревізія і видання біблійних текстів. У цій сфері передусім звертають на себе увагу заходи коло виправи слов'янських текстів Старого Завіту за поміччю єврейського тексту. З цього погляду був свого часу обслідуваний цикл Мойсеевих книг («П'ятикнижжя» або «Закон»), виправлений на основі єврейського тексту, в двох рукописах Рум'янцевського музею, № 7 і 8², а новішим часом збірка книг третього синогагаль-

¹ Гадка О. Веселовського, с. 285.

² Вони були зауважені з цього погляду вже О. Востоковим в його «Описаніи русских и словенских рукописей Румянцовского музеума» (СПб., 1842) під № 27 і 28, і докладніше обслідувані в анонімній розвідці: О словянскомь переводь Пятикнижия Моисеева, исправленномь въ XV вькъ по еврейскому